

N:o 36.

Ank. till Riksdagens kansli den 31 mars 1908, kl. 4.30 m.

Utlåtande, i anledning af väckt motion om förbud mot drift af sulfatfabrik eller annat industriellt verk, som genom förorenande af luft eller vatten orsakar olägenheter för kringliggande bygd och dess befolkning.

Till behandling af lagutskottet har hänvisats dels en inom Andra Kammaren afgifven motion, n:o 158, af herr *S. H. Kvarnzelius*, med hvilken instämt herrar *Joh. Er. Nordin*, *B. P. Ersson*, *Joh. Nydal*, *Rob. Karlsson* och *J. Hellgren*, angående förbud mot drift af sulfatfabrik eller annat industriellt verk, som genom förorenande af luft eller vatten orsakar olägenheter för kringliggande bygd och dess befolkning, dels ock en inom Första Kammaren af herr *E. Hägglund* afgifven motion, n:o 39, däruti med åberopande af den motivering, som ligger till grund för herr *Kvarnzelius'* berörda motion, gjorts enahanda hemställen som af denne.

Herr *Kvarnzelius'* ifrågavarande motion är af följande lydelse:

»Uti skrifvelse n:o 52 till Kungl. Maj:t anhöll 1903 års Riksdag, att Kungl. Maj:t måtte låta utreda i hvad mån lagstiftning kan och bör förebygga de olägenheter, som industriella verk ofta orsaka kringliggande bygd genom förorenande af luft och vatten, samt för Riksdagen framlägga de förslag, hvartill denna utredning kan gifva anledning.

Enligt i justitieombudsmannens ämbetsberättelse till innevarande Riksbih. till Riksd. Prot. 1908. 7 Saml. 35 Häft. (N:o 36).

dag lämnad uppgift har Kungl. Maj:t, med anledning af Riksdagens förenämnda skrifvelse, den 12 juli 1907 uppdragit åt den af Kungl. Maj:t enligt beslut af den 13 juli 1906 tillsatta kommittén för utarbetande af förslag till ny lagstiftning angående jords torrläggning m. m. att verkställa utredning och afgifva förslag i anledning af Riksdagens förenämnda skrifvelse.

Det är sålunda sannolikt, att Riksdagen icke har att emotse något förslag till lagstiftning i förevarande afseende medan den nu är samlad. Den långsamhet, hvarmed Kungl. Maj:t behandlat detta ärende, står icke i öfverensstämmelse med Riksdagens i sin skrifvelse uttalade mening, att verksamma åtgärder erfordras för att snarast möjligt råda bot på de menliga förhållanden, som den begärda lagstiftningen afsett att undanröja eller förebygga.

Säkert är, att under den långa tid, som förflutit sedan Riksdagen aflät sin skrifvelse i ämnet, har ett stort antal sådana fabriker, som i skrifvelsen afses, uppstått i landet, hvilka förorsakat och förorsaka närboende stort obehag och stora olägenheter.

Hvad som nu närmast föranledt mig att upptaga detta ämne är det förhållandet att ett af vårt lands äldsta och största trävarubolag, Vifstavarfs aktiebolag, beslutat och äfven börjat sätta i verkställighet uppförandet af en fabrik för tillverkning af sulfatcellulosa vid Vifstavarf i Timrå socken, Västernorrlands län.

Denna bolagets åtgärd har hos hela ortsbefolkningen framkallat de allvarligaste bekymmer på samma gång som det uppväckt en formlig storm af indignerad harm och ovilja. Bästa beviset härför äro bifogade bilagor, af hvilka framgår, att Sundsvalls stadsfullmäktige samt Tynderö, Selångers, Indals, Alnö, Hässjö och Timrå kommunalstämmor beslutat att hos Kungl. Maj:t anhålla om förbud mot ifrågavarande fabriks uppförande.

Vifstavarf, där denna fabrik är under uppförande, är beläget i Sundsvalls sågverksdistrikt, ett af landsbygdens tätast bebyggda folkcentra i hela riket. De kommuner, som opinerat mot nämnda fabriks anläggande och hvilka samtliga måste anses berörda af anläggningen, representera en folkmängd af öfver 40,000, hvartill komma Sköns, Njurunda och Ljustorps socknar med tillhoppa öfver 22,000 invånare. Man kan sålunda säga, att här är en ort med öfver 60,000 invånare, hvilkas trefnad blir i större eller mindre grad störd genom denna fabriksanläggning.

För att ytterligare klargöra denna frågas stora betydelse för dem, som icke hafva erfarenhet af den vedervärdiga lukt, som sulfatfabriker

sprida omkring sig, tillåter jag mig här anföra följande ur den skrifvelse till Kungl. Maj:t, som afgifvits af Timrå sockens kommitterade, herrar medicine doktorn R. Werner, ingenjören Cl. Norström och e. o. hofrättsnotarien H. Åström.

»Att sulfatfabrikerna på stora afstånd, ända till miltals, kring sig utsprida gaser med en ytterst vedervärdig och vämjelig samt därtill stark lukt, som tekniken ännu icke kunnat förhindra eller borttaga, är ett känt faktum. Huru glädjande och fördelaktigt det än är, att industrien utvecklas inom kommunen, kan man dock ej låta sig nöja med att den förorsakar den här ovanligt tätt befolkade trakten svåra olägenheter, hvilket den nu planerade anläggningen såsom alla andra dylika äfven helt visst skall komma att göra. Det torde också få anses vara fullständigt oförenligt med nutida samhällsförhållanden, att den enskilde — eller ett bolag såsom här — för sin vinnings skull hänsynslöst skall få förstöra något för andra. Om detta något också inskränkte sig till den friska luft, som är allas tillhörighet och så nödvändig för människornas trefnad och välbefinnande, så vore det dock anledning nog att förhindra en sådan fabrikation, ty då vinden ofta kan stå veckor igenom i nästan samma riktning, blir det icke blott vantrefnad utan rent af olidligt att vistas i de trakter, där gaserna gå fram, men det är så mycket nödvändigare att förhindra en sådan fabrikation, som gaserna från fabriken därjämte hafva en menlig inverkan både på växtligheten i trakten och på dess befolknings hälsa. Så lär t. ex. Bamble sulfatfabrik vid Kragerö i Norge hafva bevisats skada växtligheten, så att verksamheten blifvit förbjuden och skadeersättning ådömts. Hvad hälsofaran beträffar, är det uppenbart, att då den vämjeliga stanken efter att någon kortare tid inandats, i munnen afsätter en ytterst vidrig smak, som meddelar sig åt allt man förtär, hvilket förhållande i hög grad nedsätter matlusten och hos mera känsliga och vid den vedervärdiga lukten ovana individer lätt medför fullständig oförmåga att intaga någon föda, och då gaserna direkt upptagas af vissa födoämnen, såsom mjölk, så att de få en förskämd smak, hvilka anförda förhållanden gifvetvis måste framkalla en allmän olust och kraftnedsättning hos dem som däraf beröras, så är det hälsofientliga inflytandet på hela befolkningen i en mycket vid krets satt utom allt tvifvel.

Saken är därtill så mycket betänkligare som trävarurörelsen för mera ekonomiskt tillgodogörande af de mindre virkesdimensionerna och affallet vid sågverken allt mera synas öfvergå till trämassefabrikation, och man således kan befara, att, där *en* sådan tillåtits, flera dylika fabriker skulle

komma att anläggas särskildt här i denna af naturen så gynnade trakt, som genom sin förträffliga belägenhet har så stora förutsättningar för en sådan rörelse, men där man hittills lyckligtvis varit förskonad från den sannskyldiga landsplåga, som en sulfatfabrik är. Den fördel som ligger i sulfatfabrikationen gent emot t. ex. den icke illaluktande sulfittfabrikationen, nämligen möjligheten att med något större förtjänst tillgodogöra sig äfven sämre råvara, är på intet vis af den nationalekonomiska betydelse, att den bör få väga mer än de tusen sinom tusen kringboendes hälsa och trefnad, som ju också äro högst betydande värden att räkna med.»

Här ofvan uttalade meningar stämma väl öfverens med hvad Riksdagen i sin förut omnämnda skrifvelse anfört. Så heter det t. ex. bland annat i nämnda skrifvelse: »Om industriidkaren än kan göra anspråk på fri utöfning af sin verksamhet, böra dock dessa anspråk rimligen icke sträcka sig så långt, att andra människor därigenom utsättas för våda till hälsa och egendom eller ens för obehag af stank och elak lukt.»

Då sådana fakta föreligga, synes det mig högst nödvändigt, att något åtgöres från Riksdagens sida för tillvaratagande af den bofasta befolkningens berättigade intressen gentemot det hänsynslösa exploateringsbegär, som framträder hos ett och annat af våra millionbolag. Om ock icke lagstiftningen förmår hindra, att landets naturtillgångar sköflas, så må dock ett allvarligt försök göras till förebyggande utaf, att icke sådana förhållanden skapas, hvarigenom befolkningen inom en ort, hvaräst den förut funnit trefnad och välbefinnande, helt plötsligt finner sig ställd inför utsikten att se sin egendom reducerad i värde, trefnaden försvinna och måhända nödgas lämna det hem, den lärt sig älska.

På grund af hvad sålunda anförts och med hänvisning till närslutne bilagor, tillåter jag mig värdsamt hemställa, antingen

att Riksdagen måtte för sin del besluta att, intill dess annan lagstiftning kan äga rum, förbjuda drift af sulfatfabrik eller annat industriellt verk, som genom förorenande af luft eller vatten orsakar kringliggande bygd och dess befolkning olägenheter och icke varit i drift före den 1 januari 1908; eller ock

att Riksdagen måtte i skrifvelse hos Kungl. Maj:t anhålla det Kungl. Maj:t ville utfärda förbud, att gälla till dess lagstiftning i ämnet ägt rum, mot drifvande af sulfatfabrik eller annat industriellt verk, som genom förorenande af luft eller vatten orsakar kringliggande bygd och dess befolkning olägenheter och som icke varit i drift före den 1 januari 1908.»

Såsom motionärerna erinrat, har Riksdagen i skrifvelse till Kungl. Maj:t den 11 april 1903 anhållit, att Kungl. Maj:t täcktes låta utreda, i hvad mån lagstiftning kan och bör förebygga de olägenheter, som industriella verk ofta orsaka kringliggande bygd genom förorenande af luft och vatten, samt för Riksdagen framlägga det förslag, hvartill denna utredning kan gifva anledning.

*Utskottets
yttrande.*

Denna skrifvelse remitterades af Kungl. Maj:t till öfverståthållare-ämbetet och samtliga Kungl. Maj:ts befallningshafvande i riket. Enligt hvad utskottet inhämtat, hafva alla Kungl. Maj:ts befallningshafvande, några af dem med ganska stor styrka, i afgifna utlåtanden, af hvilka det senaste inkommit till Kungl. Maj:t i januari månad 1905, framhållit önskvärdheten och nödvändigheten särskildt för landsbygden däraf, att en lagstiftning kommer till stånd, som söker undanröja de af Riksdagen påpekade olägenheterna.

Sedermera har Kungl. Maj:t den 12 juli 1907 uppdragit åt den af Kungl. Maj:t den 13 juli 1906 tillsatta kommitté för utarbetande af förslag till ny lagstiftning angående jords torrläggning m. m. att verkställa utredning och afgifva förslag i frågan, såvidt anginge åtgärders vidtagande till förebyggande af olägenheter genom förorenande af vatten, äfvensom, därest kommittén under ärendets behandling funne frågan i hela dess vidd lämpligen böra i ett sammanhang behandlas, verkställa jämväl den utredning i öfrigt, som af Riksdagen begärts, samt afgifva de förslag, hvartill utredningen kunde föranleda. I sammanhang härmed har Kungl. Maj:t förordnat två personer att vid behandlingen af det förevarande ärendet såsom ledamöter af kommittén deltaga i dess arbeten.

Under den tid, som förflutit, sedan ofvanberörda skrifvelse af Riksdagen afläts, torde de olägenheter, de ifrågavarande industriella verken åstadkomma, icke hafva förminskats. I den mån nya sådana verk och anläggningar sedan dess tillkommit — och detta har i stor utsträckning varit händelsen — hafva i stället olägenheterna blifvit alltmera omfattande; och har därmed behofvet af en lösning af den föreliggande frågan blifvit mera trängande.

Det är uppenbart, att man vid fråga om sådana åtgärder, som här afses, måste iakttaga en synnerligen stor försiktighet, så att icke en uppblomstrande och för landet i högsta grad betydelsefull industri hämmas eller trädets för nära. Ett så kraftigt ingrepp mot denna industri, som motionärerna påyrka, kan därför utskottet icke finna välbetänkt att ens provisoriskt företaga. Det torde ej heller vara erforderligt för nående

af det åsyftade ändamålet. Härför synes endast påkallas, att, innan anläggning af sådant visst bestämdt slag, hvarom här är fråga, träder i verksamhet, anordningar vidtagas, som efter undersökning genom sakkunnig person af offentlig myndighet pröfvas nödiga för undanröjande af den fara i det förevarande afseendet, som i det speciella fallet kan hafva befunnits föreligga. Om särskilda säkerhetsanordningar sålunda pröfvats böra vidtagas, synes anläggningen icke böra få träda i verksamhet eller drifvas, förrän visats, att de verkställts.

Då de nu åsyftade missförhållandena, på sätt Riksdagen förut framhållit, måste anses vara af allvarsam och till sina följder för framtiden vidtgående art, anser sig utskottet alltså böra förorda, att i afbidan på en sådan betryggande lagstiftning i detta afseende, som Riksdagen för fem år sedan begärt, föreskrifter provisoriskt af Kungl. Maj:t meddelas, hvarigenom dessa missförhållanden kunna, på sätt utskottet ofvan antydt, i möjligaste mån förebyggas. Det synes utskottet, som om dylika föreskrifter, hvilka böra gifvas med noggrannt aktgifvande på den ifrågasvarande industriens berättigade kraf, icke skulle kunna annat än verka tryggande för industrien själf. Sådana säkerhetsanordningar, hvarom här är fråga, kunna i allmänhet med vida mindre uppoffring åstadkommas i sammanhang med en nyanläggning, än sedan anläggningen, färdigbyggd, redan satts i drift.

De sålunda förordade föreskrifterna komma för öfrigt allenast att utgöra en tillämpning och vidare utveckling af hvad som redan finnes stadgadt i 16 och 28 §§ af gällande hälsovårdsstadga. Hvad som därvid emellertid är särskildt angeläget, är att anstalt fogas, det vederbörande myndighet beredes tillgång att kunna erhålla det sakkunniga biträde, som erfordras, i hvilket afseende nu möta stora svårigheter.

På grund af hvad utskottet sålunda anfört, får utskottet hemställa,

att Riksdagen, med uttalande af angelägenheten att snarast möjligt få till stånd en lagstiftning i förevarande ämne, måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t i afbidan på berörda lagstiftning måtte, så snart ske kan, meddela verk samma föreskrifter i ändamål att industriellt verk, som i motionerna afses, af beskaffenhet att genom förorening af luft eller vatten förorsaka olägenheter för kringliggande bygd och dess befolkning icke må anläggas, anordnas

eller drifvas utan att åtgärder vidtagas, som vederbörande myndighet efter sakkunnig undersökning pröfvat nödiga till förebyggande af dylika olägenheter.

Stockholm den 31 mars 1908.

På lagutskottets vägnar:

ERNST TRYGGER.

Reservationer:

af herrar *Trygger*, *Lilliesköld*, *Gustaf Andersson* och *Ridderbjelke*, hvilka ansett, att utskottet bort hemställa,

att förevarande motioner icke må till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

af herr *Rudebeck*, hvilken med instämmande af herrar *Fahlén* och *Magnuson* ansett, att utskottets utlåtande bort från och med sista stycket å sid. 5 erhålla följande lydelse:

»Det är uppenbart, att man vid fråga om sådana åtgärder, som här afses, måste iakttaga en synnerligen stor försiktighet, så att icke en uppblomstrande och för landet i högsta grad betydelsefull industri hämmas eller trädes för nära. Ett så kraftigt ingrepp mot denna industri, som motionärerna påyrka, kan därför utskottet icke finna välbetänkt att ens provisoriskt företaga. Det torde ej heller vara erforderligt för nående af det åsyftade ändamålet.

Däremot anser utskottet, att, med hänsyn till den stora betydelse de i motionerna berörda förhållanden äga, det är angeläget, att en utredning i hvad mån lagstiftning kan och bör förekomma de olägenheter, som industriella verk ofta orsaka kringliggande bygd genom luftens förorenande, så skyndsamt som möjligt bör komma till stånd.

Då emellertid den kommitté, till hvilken denna fråga af Kungl. Maj:t den 13 juli 1907 hänvisats, förut till behandling mottagit frågor af omfattande art och uppdraget i afseende å nu föreliggande fråga innehåller, att kommittén äger att däri verkställa utredning och afgifva förslag, därest kommittén finner denna fråga böra behandlas i sammanhang med annan på kommitténs pröfning beroende fråga, men däraf kan uppstå tidsutdräkt, får utskottet hemställa,

att Riksdagen må i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta snarast möjligt verkställa utredning af förevarande fråga utan samband med annan samt för Riksdagen framlägga det förslag, hvartill denna utredning gifver anledning.

Herr *af Ekenstam* har begärt få här antecknadt, att han icke deltagit i detta ärendes slutliga behandling inom utskottet.
